

Speech Frits Bakker

Dag van de Rechtspraak

Zijn wij nog wel relevant? Doen we wat de samenleving nodig heeft? Vormen we nog wel de noodzakelijke verbinding tussen staat en straat?

Ik maak me hier zorgen over.

Een belangrijke aanleiding voor deze zorg was een gesprek dat ik had met de Vaste Kamercommissie voor Veiligheid en Justitie in de Eerste Kamer. Zoals gebruikelijk de laatste tijd, ging het helaas vooral over geld. Wéér over bezuinigingen en efficiency. Senator Mirjam Bikker zei toen tegen mij: ik ben eigenlijk even helemaal niet geïnteresseerd in een miljoen euro meer of minder. Ze vroeg: wat heeft u nodig voor goede rechtspraak die past bij een moderne democratische rechtsstaat? Ik merkte toen dat ik ook vast zat in die groef van 'wat hebben we minimaal nodig om de huidige rechtspraak op peil te kunnen houden'.

De tweede aanleiding voor mijn zorg, zijn signalen van rechters. Ik hoor al veel langer en steeds opnieuw dat zij, door tijdgebrek en productiedruk, lang niet altijd die aandacht aan zaken te kunnen geven die nodig is. Rechters willen juist dat hun werk er écht toe doet. Dat de maatschappij waarin wij leven steeds een klein beetje beter wordt. Dat een conflict helemaal is opgelost – en niet alleen het juridische topje van de ijsberg. Dat mensen zich écht gehoord voelen – en niet de indruk hebben dat rechter haast had – en dat de mensen de rechter ervaren als toegankelijk. Rechtspraak is er voor mensen van vlees en bloed met problemen.

Deze twee aanleidingen heeft de Raad doen besluiten opdracht te geven tot het houden van ruim 60 interviews. Met voornamelijk rechters, maar ook met professionals en rechtzoekenden. Straks als u naar huis gaat, krijgt u dit boekje met de veelzeggende titel Rechtspraak die ertoe doet mee naar huis. Lees deze bloemlezing uit de interviews – het biedt echt een mooi beeld van rechtspraak anno 2016. En ook van de problemen waar we voor staan.

Waarom is relevante rechtspraak belangrijk? We leven in een samenleving die steeds individualistischer wordt en polariseert. Een samenleving die ook steeds ingewikkelder wordt. Er moet met steeds meer belangen rekening worden gehouden. De complexiteit komt óók door toenemende regeldruk en digitalisering. Ik deed een tijdje geleden een WMO-aanvraag voor mijn schoonmoeder. Dat is zelfs voor een jurist geen makkelijke opgave. En je moet echt handig zijn met de computer.

We lezen allemaal in de krant dat de Sociale Verzekeringsbank veel PGB's uitkeert, terwijl de aanvraag niet volgens de regels is. En dat is niet omdat mensen frauderen, nee het is te ingewikkeld. De overheid staat op afstand; de ambtenaar is voor de burger vaak vooral iemand die volgens het protocol een lange checklist afvinkt. Op mechanische wijze worden boetes uitgespuugd. Op verweer krijg je een standaardbrief terug. Zie maar eens

een mens van vlees en bloed aan de lijn te krijgen als je een probleem hebt. En als dat toch lukt, lukt het die persoon vaak ook niet om het probleem op te lossen want die is ook afhankelijk van het systeem. De versplintering in politiek Den Haag, we zien het iedere dag, draagt niet bepaald bij aan vertrouwen. In dit klimaat is veel cynisme en latente boosheid. De rechter kan hier veel repareren. In het boekje zeggen rechtzoekenden letterlijk: pas bij de rechter voelde ik mij eindelijk gehoord en serieus genomen. Door de rechter kreeg ik het vertrouwen in de rechtsstaat terug.

U krijgt het boekje straks, zoals gezegd, mee. Maar ik geef hier vast een paar citaten.

Rechter Hans Steenberghe van de rechtbank Midden-Nederland zegt: 'De kern van het geschil hoeft niet te zijn waar het de partijen in de zaak om gaat. Vaak gaat er een menselijk conflict achter schuil.' Hans zegt terecht: om relevant te kunnen zijn in zo'n zaak, moet je het menselijk conflict en de juridische kwestie op elkaar aansluiten. Als je je - noodgedwongen - beperkt tot het juridische, los je het probleem niet op. Als dat lukt, zijn mensen daar ongelofelijk blij mee, en dus zeer relevant.

Een tweede citaat, nu van een rechtzoekende. Hij had zijn auto geparkeerd op een parkeerplaats voor invaliden. Maar dat was niet zichtbaar. Die man zegt: 'Vóór deze zitting dacht ik: als ze hier niets aan doen, ben ik bang dat mijn mentaliteit gaat veranderen. Dan was ik zo boos geweest, dan ga ik schijt aan alles krijgen.' Ik wil maar zeggen: de rechter die de verdachte serieus neemt, die onderzoek laat doen en aandacht aan de zaak besteedt, is hier zeer relevant. Want hij zorgt ervoor dat mensen niet hun geloof in de rechtsstaat verliezen.

Een derde citaat, van Chantal Derijks, rechter-commissaris insolventies in de Haagse rechtbank. Zij maakt met haar team veel werk van het aanpakken van fraude in faillissementen, tijd die eigenlijk heel schaars is. Zij zegt: 'Voor de betrokken gefailleerde is het een tik op de vingers dat hij er niet mee weg komt. Voor de schuldeisers is het een signaal dat ze wellicht geen geld terugkrijgen, maar dat de maatschappij ze wel hoort.' Er is veel boosheid onder goedwillende mensen over het feit dat kwaadwillenden overall maar mee weg lijken te komen. Ook hier weer: zeer relevant voor het vertrouwen van Nederlanders in het rechtstelsel.

Tot slot haal ik familierechter Gea Brands-Bottema van de rechtbank Gelderland aan. Zij zegt: 'De rechter is in onze samenleving toch een soort last resort, de laatste toevlucht waar je terecht kan voor een onafhankelijk oordeel.' Inderdaad, de toegang tot de rechter is cruciaal en zeer relevant, helemaal in een samenleving waar een steeds grotere groep mensen moeite heeft aan te haken bij de snelle ontwikkelingen. Bij ongeveer 20 procent van de Nederlandse bevolking hoeft maar iets mis te gaan – werkloos, scheiding, een schuld – of ze raken de grip kwijt. Die mensen verdienen bescherming.

Wat is er nu nodig om wél relevante rechtspraak aan de samenleving te kunnen blijven leveren?

Ik heb geleerd om altijd eerst naar mijzelf te kijken. Het is onmiskenbaar zo dat er in onze organisatie verbeteringen mogelijk zijn. Dat blijkt ook duidelijk uit de interviews. IK trek me de kritiek, die natuurlijk ook niet nieuw is, zeer aan. Verbetering is er ook mogelijk in ons taalgebruik. Zie bijvoorbeeld het woud aan moeilijke termen waarin

mensen terecht komen als ze zich oriënteren op een civiele zaak. We zijn al druk bezig met verbeteringen. Iedereen verwacht veel van de professionele standaarden. Ik hoor al van strafrechters dat ze het merken. Ook wordt er hard gewerkt aan nieuwe werkwijzen. Zie bijvoorbeeld de aanpak van vechtscheidingen.

Maar soms zal er ook andere wet- en regelgeving nodig zijn. Die vechtscheidingen: wat zou het al helpen als een echtscheiding niet meer begint met een verzoek- en verweerschrift. Hierdoor beginnen mensen meteen te eisen. Een ander voorbeeld: kantonrechters zouden een eenvoudige betalingsbevelprocedure heel goed gebruiken. Hiermee kunnen ze mensen die niet willen betalen snel scheiden van de mensen die niet kunnen betalen. Om in dit soort gevallen effectiever te kunnen zijn, hebben we de wetgever nodig.

En ja, voor een deel zit het probleem ordinair in geld en middelen. In het boekje zit een voorbeeld van insolventierechter Erik Boerma. Hij behandelde een schuldsanering van een vrouw. Ze stuurde briefjes naar de rechtbank waarin ze aangaf niet naar de rechtbank te kunnen komen. Ze had pleinvrees. Erik besloot met griffier en al naar haar toe te gaan. Hij deed de zitting in de huiskamer. De armoe droop van de muren, zag hij. Soms moet het zo. Dan kost het misschien wel twintig keer, of vijftig keer zo veel tijd als er voor staat, maar het is maatschappelijk wel relevant en effectief.

Om het soms ook zo te kunnen doen, is er meer geld nodig. Een eerste schatting leert dat we het dan hebben over zo'n 50 miljoen euro structureel. Dat geeft rechters de tijd en ruimte om de aandacht aan rechtszaken te kunnen geven die nodig is. Dit gaan we nader onderbouwen met behulp van expertsessies en luid en duidelijk laten horen richting nieuw regeerakkoord.

Eén ding staat voor mij als een paal boven water. We moeten de komende tijd echt ver weg blijven van de vraag of rechtspraak nog wat goedkoper kan, of dat het misschien nog iets efficiënter kan. Nee, het moet gaan over de vraag wat er nodig is om de rechter goed zijn werk te kunnen laten doen. Ten dienste van de maatschappij. Rechters mogen simpelweg geen belemmeringen ondervinden. Niet op het gebied van procedures, niet op het gebied van systemen, niet op organisatorisch gebied, niet op het gebied van middelen. Er moet kortom alle ruimte zijn voor goede rechtspraak. En dat is géén kostenpost, dat is investeren in de samenleving.

Dames en heren, dank u wel voor uw aandacht.